IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

BANK BOSHQARUV TIZIMINING IQTISODIY MOHIYATI VA ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Alijonov Ayubjon
Andijon davlat texnika instituti

Annotatsiya

Mazkur maqolada bank boshqaruv tizimining iqtisodiy mohiyati, uning bank faoliyati samaradorligini ta’minlashdagi o‘rni hamda zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Bank tizimida boshqaruvning asosiy funksiyalari, strategik va operatsion boshqaruv mexanizmlari, raqamlashtirish jarayonlari, risklarni boshqarish hamda korporativ boshqaruv tamoyillarining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston bank tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning boshqaruv samaradorligiga ta’siri o‘rganilgan. Tadqiqot natijasida bank boshqaruv tizimini takomillashtirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: bank boshqaruvi, tijorat banklari, korporativ boshqaruv, bank xizmatlari, raqamli bank, risk menejmenti, strategik boshqaruv, bank samaradorligi, moliyaviy barqarorlik.

Kirish

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida bank tizimi muhim o‘rin egallaydi. Banklar iqtisodiyotning turli tarmoqlari va aholini moliyaviy resurslar bilan ta’minlash, investitsion jarayonlarni qo‘llab-quvvatlash hamda pul-kredit munosabatlarini tartibga solishda asosiy moliyaviy institutlardan biri hisoblanadi. Shu sababli banklar faoliyatini samarali boshqarish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sanaladi.

So‘nggi yillarda global moliya bozorlarida yuz berayotgan o‘zgarishlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, mijozlar talablarining ortib borishi va xalqaro raqobatning kuchayishi bank boshqaruv tizimlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy bank boshqaruvi nafaqat moliyaviy natijalarni yaxshilashga, balki risklarni samarali boshqarish, mijozlar ehtiyojlarini qondirish va bankning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlashga ham qaratilgan.

O‘zbekistonda bank-moliya tizimini isloh qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar bank boshqaruvi samaradorligini oshirish, xalqaro standartlarni joriy etish va zamonaviy boshqaruv mexanizmlaridan foydalanishni talab etmoqda.

Adabiyotlar tahlili

Bank boshqaruvi masalalari iqtisodiyot fanida muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Piter Rouz, Frederik Mishkin, Timoti Koch va boshqa iqtisodchi olimlar bank menejmentining nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar. Ularning ilmiy qarashlarida bank boshqaruvi bank resurslarini samarali tashkil etish va ulardan oqilona foydalanish orqali foyda olish hamda moliyaviy barqarorlikni ta’minlash jarayoni sifatida talqin etiladi.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda bank boshqaruvining iqtisodiy mohiyati, tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirish, bank xizmatlarini diversifikatsiyalash va korporativ boshqaruv tamoyillarini joriy etish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy bank faoliyatida boshqaruv samaradorligi bankning raqobatbardoshligi, rentabelligi va moliyaviy barqarorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy taqqoslash, guruhlash, ilmiy abstraksiyalash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Shuningdek, bank boshqaruvi bo‘yicha ilmiy adabiyotlar, xalqaro moliyaviy tashkilotlar tavsiyalari va O‘zbekiston bank tizimiga oid normativ-huquqiy hujjatlar o‘rganildi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Bank boshqaruv tizimi bankning strategik maqsadlariga erishish uchun moliyaviy, moddiy va inson resurslarini samarali boshqarishga qaratilgan usullar, tamoyillar va mexanizmlar yig‘indisidir. Bank boshqaruvi orqali bankning daromadliligi, likvidliligi, moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligi ta’minlanadi.

Bank boshqaruvi quyidagi asosiy yo‘nalishlarni qamrab oladi:

- strategik boshqaruv;
- operatsion boshqaruv;
- moliyaviy boshqaruv;
- risklarni boshqarish;
- inson resurslarini boshqarish;
- axborot texnologiyalarini boshqarish;
- korporativ boshqaruv.

1-jadval. Bank boshqaruv tizimining asosiy tarkibiy elementlari

Tarkibiy element	**Mazmuni**
Strategik boshqaruv	Uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini belgilash
Moliyaviy boshqaruv	Daromad va xarajatlarni boshqarish
Risk menejmenti	Moliyaviy risklarni aniqlash va kamaytirish
Korporativ boshqaruv	Shaffoflik va hisobdorlikni ta’minlash
Kadrlar boshqaruvi	Xodimlar salohiyatini rivojlantirish
IT boshqaruvi	Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Hozirgi kunda dunyo bank tizimida raqamlashtirish jarayoni boshqaruvning eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Sun’iy intellekt, Big Data, blokcheyn texnologiyalari va masofaviy bank xizmatlari bank faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Raqamli transformatsiya natijasida operatsion xarajatlar kamayib, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifati sezilarli darajada yaxshilanmoqda.

Bank boshqaruvining zamonaviy tendensiyalaridan biri risklarga asoslangan boshqaruv tizimini rivojlantirish hisoblanadi. Global moliya bozorlaridagi beqarorlik sharoitida kredit, likvidlik, foiz va valyuta risklarini samarali boshqarish banklar faoliyatining muhim shartiga aylangan.

2-jadval. Zamonaviy bank boshqaruvi rivojlanish tendensiyalari

Tendensiya	**Mazmuni**	**Kutilayotgan natija**
Raqamlashtirish	Onlayn va mobil xizmatlarni kengaytirish	Xizmatlar sifati oshadi
Sun’iy intellekt	Ma’lumotlarni tezkor tahlil qilish	Qarorlar sifati yaxshilanadi
Risk menejmenti	Risklarni oldindan baholash	Moliyaviy barqarorlik kuchayadi
Korporativ boshqaruv	Shaffoflik va nazoratni kuchaytirish	Investorlar ishonchi ortadi
Mijozga yo‘naltirilganlik	Individual xizmatlarni rivojlantirish	Mijozlar soni ko‘payadi

O‘zbekistonda ham bank tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Tijorat banklarida xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish, korporativ boshqaruvni rivojlantirish, bank xizmatlarini raqamlashtirish va xususiy sektor

ulushini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar bank boshqaruvi samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Bank faoliyatini boshqarishda inson kapitalining roli ham ortib bormoqda. Malakali kadrlar tayyorlash, xodimlarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish va zamonaviy menejment usullarini qo‘llash banklarning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta’minlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bank boshqaruv tizimi moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, risklarni boshqarish va bankning strategik maqsadlariga erishishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bank boshqaruvi faqat moliyaviy ko‘rsatkichlarni nazorat qilish bilan cheklanib qolmay, balki innovatsion texnologiyalarni joriy etish, mijozlarga yo‘naltirilgan xizmatlarni rivojlantirish va korporativ boshqaruv tamoyillarini takomillashtirishni ham talab etadi.

Bank tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlash uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Bank boshqaruvida raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektdan foydalanish ko‘lamini kengaytirish.
2. Risklarni boshqarish tizimlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.
3. Korporativ boshqaruv tamoyillarini yanada kuchaytirish.
4. Bank xodimlarining malakasini muntazam oshirib borish.
5. Mijozlarga yo‘naltirilgan innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish.
6. Bank faoliyatida shaffoflik va hisobdorlik darajasini oshirish.

Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, raqobatbardoshligini oshirish hamda mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga munosib hissa qo‘shish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rose P.S. *Bank Management and Financial Services*. McGraw-Hill Education, 2021.
2. Mishkin F.S. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Pearson, 2022.
3. Koch T.W., MacDonald S.S. *Bank Management*. Cengage Learning, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.
6. Basel Committee on Banking Supervision tavsiyalari.
7. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki
8. Bank for International Settlements (BIS)
9. International Monetary Fund (IMF)
10. The World Bank